

GR. SĂLCEANU

DE LA „METAMORFOZE“ LA „TRISTE“ ȘI „PONTICE“

Clipele vieții noastre, a celor ce trăim pe țărmurile euxine, se deapănă împletindu-se cu amintirile anticului Tomis, Constanța de astăzi, unde, în nopțile de iarnă cu ceață, se aud tînguirile sirenelor, ca o prelungire peste două milenii, a melancoliei marelui exilat roman, Publius Ovidius Naso.

Cînd te apropii de statuia lui, cu fruntea îndelung gînditoare, cu bărbia în mîină, exilatul pe veci în Scythia Minor, pare că-ți vorbește prin versurile săpate în marmoră :

„Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum
Ingenio perii Naso poeta meo.
At tibi qui transis ne sit grave quisquis amasti
Dicere Nasonis molliter ossa cubent“.

Aicea, doarme Naso înfrînt prin geniul lui,
El ce cînta pe vremuri iubirea tinerească.
Dac — ai iubit vreodată, nu pregeta să spui :
Țărîna lui Ovidiu în pace odihnească !“ (trad. Gr. S.)

Ovidius, urmașul unui lung șir de cavaleri romani, avea o vilă frumoasă, aproape de Capitoliu, la Roma, în mijlocul unui parc cu flori exotice, cu alei umbroase de pini, cu statui și colonete. Acolo, și-a compus opera. Simțindu-se atras spre literatură, a renunțat la cariera de magistrat și a început să scrie, obținînd succese deosebite cu poemele lui de dragoste.

A trăit în epoca lui Octavian August, cînd literele și artele erau încurajate de acest împărat și de faimosul Mecenas, protectorul poezilor, epoca în care au scris Horațiu, Virgiliu, Propertiu și Tibul.

Edificii și palate mărețe erau ridicate de arhitecți celebri, ca Vitruvius, pentru ca, la sfîrșitul vieții, August să poată spune : „Am găsit o Romă de cărămidă și vă las o Romă de marmoră“.

Dar in acest timp, sub aparențele strălucitoare ale civilizației romane, se desfășoară o dramă de mari proporții.

Aceste monumente de artă arhitecturală apasă greu pe umerii sclavilor ducînd blocuri uriașe, sub loviturile de vergi. Sclavii gem, în timp ce îmbogățirii de pe urma războaielor se desfășoară în lux și petreceri.

Ovidius nu rămîne indiferent la acest tablou al cruzimii celor de sus și scoate accente de revoltă, cînd sclavii sînt maltratați. Așa, în „Arta iubirii“, vorbește de o sclavă, care își piaptănă stăpîna și trebuie să îndure toate capriciile ei, fiind supusă pînă și la torturi fizice. Plin de indignare, Ovidius protestează, exprimîndu-și ura împotriva femeilor fără suflet, care, în timp ce sclavele se trudesesc făcîndu-le coafura, mîniindu-se pentru orice nimic, le zgîrie fața cu unghiile și le înțeață brațele cu acele de păr.

De aici, putem vedea comportarea stăpînitorilor față de sclavi și compătimirea lui Ovidius pentru cei umili și oropsiți.

Această epocă este cunoscută printr-un ciudat contrast între înflorirea artelor și literelor, și decăderea moravurilor. Tinerii nu se mai căsătorec, preferînd desfrîul. Familiile se destramă, dorința de lux ucide simțul moral, societatea romană e în plină decadență; cei mulți, săraci și cinstiți, se simt sfidați de cei cu averi, de unde, o nemulțumire generală. Suferință și umilire de o parte, huzur și decădere de alta. Dar, în casele poezilor, se țes versuri, pentru sufletele celor mulți și necăjiți, iar pe mesele arhitecților se ridică planuri de clădiri monumentale, care vor duce prin veacuri faima lui Octavian August. Împăratul vîzînd decadența din juru-i, vrea să însănătoșească moravurile și face legi severe: o lege împotriva celibatarilor, o lege împotriva luxului și, în sfîrșit, o lege împotriva adulterului. Aceste legi lucrau din afară asupra oamenilor, prin amenințarea cu pedepse.

Ovidius gîndește cu totul altfel: oamenii trebuie schimbați printr-un nou fel de a gîndi, prin dezvoltarea conștiinței, prin mijloace care să lucreze asupra lumii lor lăuntrice. Ovidius scrie poeme care să le înalțe sufletul, să le trezească sentimente nobile. Întîi, să-i facem pe oameni să se iubească între ei, să se respecte și, cînd vor ajunge aici, vor ști să respecte legea morală din sufletul lor, se vor feri să se atingă de bunul altuia. Dar, pentru aceasta, trebuie ca orînduirea socială să fie dreaptă. Atît timp cît cei de sus, servindu-se de putere, de legi întocmite numai în favoarea lor, abuzează de munca mulțimilor nevoiașe și neînarmate, ajungînd la posesiunea unor averi imense, care le permit o viață de lux și de huzur, nu mai poate fi vorba de dragoste între oameni. Și cînd morala socială, propagată de cei de sus, este aceea de a avea cît mai mult, și cînd mijlocul de a ajunge la posesia bunurilor este abuzul, înșelăciunea, ce sentimente se pot trezi în marile mase de oameni asupriți, cînd vîd că ei sîrvesc prin munca lor, la creșterea nedreaptă a averii celor ce petrec? Rînduri ca acelea scrise de Ovidius întru apărarea dreptății sclavilor, aveau menirea de a trezi revolta socială în sufletul lumii de atunci. Deci, pe lingă realizarea

frumuseții unor viziuni poetice, Ovidius voia îndreptarea rellelor sociale. Prin scrisul său, Ovidius era un luptător pentru dreptate.

Ovidius simte în sufletul lui o lume de frumuseți, izvorite din atingerea coardelor simțirii lui cu lumea legendelor, cu aparițiile mitologice, cu amintirile mărețe ale istoriei romane, cu ființa rară, care i-a dăruit clipe de înaltă iubire, soția sa Fabia, și, dintr-o pornire înăscută de a se dăruia lumii, se hotărăște să exteriorizeze această lume în versuri, printr-o muncă titanică, neîndurându-se să lase să se piardă în uitare vedeniile ce i-au fulgerat prin minte. Simte că aceasta e partea cea mai aleasă din el, partea nemuritoare, o lume de frumuseți poetice, care vor să-și ia zborul și să pătrundă în universul spiritual al semenilor din timpul lui și din toate timpurile. Când spune : „Numele meu va rămâne neșters de-a pururi în lume“, înțelege o întreagă operă poetică, partea cea mai nobilă a ființei lui, dăruită lumii.

Opera cea mai voluminoasă a lui Ovidius, cuprinzând 250 de poeme, și în care se vede puterea creatoare a fanteziei lui poetice, o formează „Metamorfozele“.

Tinzând spre frumoase și înalte viziuni umaniste, inspirat din legende grecești, poetul crează poeme superioare basmelor naive, ridicându-le la rangul de poezie cultă, prin frumusețea imaginilor științietoare, prin suflul de viață, forma și culoarea ce a dat-o subiectelor. Mai mult, personajele „Metamorfozelor“ sale nu mai păstrează caracterul inițial grecesc, ci întruchipează în ele felul de viață și gândire al romanilor. Delicatețea simțirii, bogăția imaginației, finețea spiritului, suflul larg de umanitate ce le animă, îl așază pe Ovidius alături de cei doi mari poeți Horațiu și Virgiliu.

„Metamorfozele“ desfășoară viziunea amplă a geniului ovidian asupra facerii lumii, a dezlănțuirii forțelor naturii, urmărind transformările pe care le-a suferit în decursul veacurilor, pînă în secolul său. În această privință, este un precursor al lui Victor Hugo din „La légende des siècles“ și al lui Eminescu din „Scrisoarea I“.

Pentru a ilustra felul cum fantezia lui Ovidius transfigura subiectul brut al mitologiei și freamătul de viață ce i-l comunica, voi aminti metamorfoza fecioarei „Dafne“ din cartea I, pe care am tălmăcit-o în românește, în versul alexandrin, mai propriu limbii și sensibilității noastre :

D A F N E

Prea mîndră, ca să fie supusă unui soț,
Dafne, de mulți dorită, îi alunga pe toți.
Cărările pădurii sînt fericirea ei ;
Cu păru-n vînt, voioasă, aleargă printre miei,
Păstrîndu-și puritatea, nu vrea deloc să știe
De dragoste, de grijă și nici de căsnicie.
— „Copilă, spuse-atuncea, cu lacrimi, tatăl său,

Schîmbat odinioară în fluviul Peneu ;
Copilă, spuse tatăl, încearcă, ai să poți.
Ești singură, iar mie îmi trebuiesc nepoți“.
Ea fluviul privește, roșindu-se ușor :
— „Vreau să rămîn fecioară ! E înspăimîntător
Să fii soția unui tiran ce te supune“.
Și spumegînd din valuri, părintele îi spune :
— „Nu înțelegi, copilă ? Dușmana vrerii tale
E darul frumuseții atît de sculpturale“.

Apollon e în prada iubirii irosit
Ca paiul care-n flăcări se mistuie grăbit.
Ea fuge pe cărare, alunecă săgeată,
Se șterge printre arbori și iarăși se arată.
— „Oprește-te, o, nimfă a lui Peneu ! Pe zei,
Acel ce urmărește prin codri pașii tăi,
Nu-i un vrăjmaș ! Cu groază, de lup fuge oița,
De leu se teme ciuta, de vultur porumbița ;
Pe fiecare-un dușman o urmărește ; eu,
Doar dragostea mă-ndeamnă să te urmez mereu.
Oprește-te, o ! nimfă ! de crengi ai să te-anini ;
Mă tem să nu te sfișii, fugind prin mărăcini.
Stai ! Nu sînt eu pribeagul ce te-nspăimîntă ! Țara
Îmi e în Delfi, Claros, Tenedos și Patara !
Încetinează-ți pasul ! Chiar Jupiter mi-e tată !
Prin mine, viitorul, trecutul, se arată ;
Eu orice boală vindec, orice minune fac,
Dar, vai ! nu este iarbă să-i dau iubirii leac !“
Ușoară, printre arbori, ea lunecă ; și vîntul
Sufliindu-i împotrivă, i-a răscolit vesmîntul ;
Prin creștii de mătăasă ai rochiei jucînd,
Zefirul ușuratec s-abate ca un gînd
Și-i flutură șuvița de păr de-a lungul feții
Și fuga-i dă o nouă sclipire frumuseții.
Astfel, prin codri, zeul și nimfa parcă zbor',
Dafne de teamă dusă, iar Phoebus de amor.
Curînd va ține-n mînă sălbateca fugară.
Pe gît, printre șuvițe, ea simte c-o-nfioară
Sufllarea-nfierbîntată a zeului. Îi scade
Puterea și pălește. Priviri, ca două spade,
Asupra lui se-ndreaptă. Apoi, spre tatăl său,
Schîmbat odinioară în fluviul Peneu :
— „De ești în fundul apei, un zeu, cu-adevărat,
Copila ți-o ajută ! Pămîntul despîcat,
Sub mine să se surpe ! A trupului splendoare
Mă duce la pieire ! E prea seducătoare !
Ucide-mă ! Fecioară voiesc ca să rămîn !
Mă apără de focul dorințelor păgîn !“
Abia sfîrșește ruga-i și-o rece amorțire

Începe să se-ntindă pe trup și pe simțire.
 Îi înfășoară pieptul o scoarță de copac
 Și pletele ei blonde în frunze se prefac ;
 Iar brațele în ramuri, și coborînd în tină,
 Frumoasele-i picioare se schimbă-n rădăcină.
 Coroană-i este capul scînteietor în soare.
 Copacul mai păstrează trecuta ei splendoare
 Și Phoebus o dezmiardă în inimă și-n gînd ;
 Tremurătoarea-i mîină tulpina atingînd,
 Sub scoarța nouă, simte o inimă cum bate
 Și ramurile-n brațe strîngîndu-le pe toate,
 Le-apropie, le-alintă c-o sărutare lungă ;
 Dar fiecare creangă se smulge și-l alungă.
 Mîhnit suspină zeul ; „De nu-mi poți fi soție,
 Copacul lui Apollon ființa ta să fie,
 Împodobindu-mi părul și lira mea de aur,
 Cu frunzele mărețe, ca ochii tăi, o, Laur !
 Să-mpodobești cununa eroilor din Lațiu,
 Cînd mii de trîmbiți sună triumful lor în spațiu !
 Și străjuind palatul Cezarilor cu artă,
 O umbră austeră s-arunci pe orice poartă !“
 De cum tăcu Apollon, foșni copacul, și
 S-a înclinat o clipă, pîrînd a consimți.

Această metamorfoză este o apoteoză a purității feciorelnice și, în același timp, exprimă aspirația spre libertate a femeii, — Ovidius apărînd astfel ca un premergător al concepției moderne asupra drepturilor ei. Desigur, Ovidius n-a văzut o afirmare a dreptului de libertate, în zmulgerea fecioarei din legea firească a căsniciei. Nu viața alături de soț ales de ea, o detestă Dafne. Ovidius explică limpede repulsia pe care Dafne o are pentru căsnicie. Ea se justifică în fața tatălui ei, Peneu :

„E înspăimîntător.

Să fii soția unui *tiran ce te supune*“.

Ea știe că Apollon ar fi un tiran, deoarece el uzează de forța bărbătească : o fugărește, deși vede că e înspăimîntată și aleargă ca o căprioară gonită de un vîntător. Deci, nu de dragoste, nu de căsnicie, îi este teamă, ci de tirania, de care va fi auzit de la prietenele ei măritate și pe care o vede manifestîndu-se în fața ei.

Pe lîngă dragostea ușurată, nestatornică, născută din senzații superficiale, pe care Ovidius, a cîntat-o în tinerețe, fiind lipsit de experiență și necunoscînd încă adevărata iubire, — în acest poem scris la maturitate, se vede că poetul avea un respect deosebit față de sufletul feminin și nu concepea ca o tînră să devină soția unui om, oricît ar fi fost el de sus, pentru simplul motiv că o vrea, fără să țină seamă de voința ei.

Sufletul delicat al poetului, aspirația lui spre o dragoste curată, distincția pe care o făcea între amorul întemeiat pe senzații trecătoare și marea dragoste constând într-o nobilă simțire, ne apar din metamorfoza „Pygmalion“.

Numai în tinerețe, când, orbit de impresiile dintii ale simțurilor prea fragede, vederea unor ochi negri îl făcea să creadă că iubește, ca apoi, după stingerea dorinții, să se lase stăpînit de doi ochi verzi, pe care îi uita la ivirea unei talii suple ș.a.m.d., Ovidius, ca mulți tineri, atunci, în epoca decadenței romane, a oscilat între o frivolă și alta, confundînd instinctul procreator cu dragostea, instinct pe care, cum susține filozoful Schopenhauer, natura îl stimulează prin atracția fizică.

Mai tîrziu, însă, când a cunoscut-o pe Fabia, soția lui, a înțeles că iubirea este un sentiment înalt, pornind din admirația pentru calitățile sufletești și din farmecul inexplicabil, pe care acestea îl pot avea asupra lui.

Atunci, așa zisele iubiri din tinerețe i-au apărut în toată nuditatea și deșertăciunea lor, atunci, și-a dat seama că acel amor era *un viciu impudic ce-nșeală și ucide* și, sub înrîurirea Fabiei, a scris poeme dînd expresie aspirației lui spre puritate, spre vis, spre iubire ideală.

Pentru a reliefa acest aspect nobil al sufletului ovidian și pentru a retușa imaginea greșită pe care și-au făcut-o despre cîntărețul latin unii critici occidentali, pentru cunoașterea adevăratului suflet al lui Ovidius, așa cum se înfățișează la maturitate, am tălmăcit în românește poemul „Pygmalion“ din cartea X-a, folosind versul iambic de 14 silabe și nu în hexametru antic, care împiedică atît de mult spontaneitatea povestirii și efuziunea sentimentelor.

P Y G M A L I O N

Pygmalion cel trist,
Dorind în van fecioara din visu-i de artist,
Înspăimîntat de-amorul ce-nșeală și ucide,
De viciul impudic văzut la Propetide,
Trăia fără soție, — cînd, într-o zi, învins
De flacăra iubirii, — o mîna a întins
Spre daltă și, din fildeș, sculptă, surîzătoare,
O splendidă fecioară cu trup ca de ninsoare.
Sclipeau de viață ochii și gura ei vorbea ;
Tot visu-i de iubire se-ntruchipase-n ea ;
Atîta frumusețe nicicînd nu se îndură
Să-i deie unei fete prea darnica natură.
De opera-i, el singur rămase uluit
Și se simți deodată adînc îndrăgostit.
Avea înfățișare naivă de fecioară ;
Pygmalion tresare cu inima în pară
Și opera cu mîna și-o pipăie ades,

Dacă e trup sau fildeș, rămîne ne'nțeleș,
Lung o sărută ; parcă și dînsa îl sărută ;
Stringînd-o-n brațe, simte îmbrățișarea-i mută ;
Și așezîndu-i capul pe-un vraf de perini moi,
Adorm în nopți cu lună alături amîndoi.

Sărbătorind pe Venus, tot Cyprul a venit.
Cad junci ca de zăpadă, străpunse de cuțit ;
Și coarnele suflate cu aur scînteiază
Și fumegă tămîia în liniștea de-amiază.
Pygmalion în fața divinului altar,
Cînd ritul se sfîrșește, sfios grăiește rar :
„O, zei, îndepliniți-mi dorința mea cea vie :
Ca statua de fildeș soția mea să fie !“
Și Venus, sclipitoare de aur, ascultîndu-i
Dorința lui fierbinte, ușor pricepe gîndu-i,
Și ca o prevestire că îi va fi amică,
Din ruguri, limbi de flăcări de trei ori se ridică.
Pygmalion se-ntoarce. Statuia de fecioară
În brațe o cuprinde și lung se înfioară,
Părîndu-i-se caldă ; încinsă de-o văpaie,
Sub degetele-i, forma de fildeș se înmoaie ;
În trup zvîcnește viața ; tresar sub deget vine ;
Eroul din Pafos, de bucurie-i vine
Să zboare către Venus ; în patima-i fierbinte,
Pe gura lui el simte o gură ce nu minte.
Fecioara se-nroșește, de gîtul lui s-anină,
Ridică o sfioasă privire spre lumină
Și-odată cu azurul, îl vede 'nmărmurită !
Iar Venus, lîngă dînșii, stă martoră uimită.
Și cînd, a noua oară, al lunii corn se-nchise,
Veni pe lume Pafos, copil născut din vise.
Frumoasa insuliță, din fericitul ceas,
Cu numele de Pafos prin veacuri a rămas.

Opera lui, „Fastele“, oglindește tendințele spirituale ale timpului de atunci. Octavian August reintrodusese cultul zeilor lari, zei casnici, ocrotitori ai căminului, reînviase sărbătorile religioase ; dispusese să se refacă statuile ruinate și să se ridice altele noi. Prevedea păstrarea cărților conținînd rituri păgîne, cum erau cărțile Fastelor, tabele cronologice ale romanilor din antichitate. În ele, demnitarii eclesiastici, Pontifii, treceau zilele în care se puteau ține procese sau în care acestea erau oprite, zile *faste* și zile *nefaste*. În ele erau menționate și evenimentele istoriei romanilor. Ele formau astfel documente valoroase pentru cunoașterea istoriei patriei și a vieții zilnice a romanilor, un îndreptar în labirintul zilelor de sărbătoare, care se întrețeau cu cele de lucru.

În „Faste“, Ovidius a zugrăvit credințele, superstițiile, miturile și vitejiile eroilor istoriei romane, preamărînd de multe ori figura lui

Cezar. Desigur, această apoteozare a împăratului avea un substrat politic : deșteptarea încrederii lui Octavian August, pentru a-i dezvălui într-o zi uneltirile Liviei și ale lui Tiberiu împotriva lui.

O sursă însemnată de inspirație pentru a scrie această operă a fost amintirile din copilărie, care i-au îngăduit să devină povestitorul în versuri a datinilor și obiceiurilor poporului roman, a plâsmuirilor imaginative, prin care acesta își explica fenomenele din natură și din viață : nașterea, moartea, credința în viața de dincolo, trecerea sufletelor în Cimpiile-Elizee, etc. Un alt izvor de cunoaștere a vieții romane, au fost, după cum mărturisește poetul în decursul acestei opere, lucrările multor istorici și arheologi. Cum aceste lucrări s-au pierdut în timpul războaielor și frământărilor sociale, „Fastele“ lui Ovidius au rămas ca un document prețios pentru cei care vor să studieze sufletul, viața, religia și filozofia romanilor. „Fastele“ constituiau pentru împărații Romei un titlu de glorie impresionant, numele lor fiind slăvite de pana unui mare poet.

Potrivit unor ipoteze, Ovidius, fiind părtaș, se pare, la un complot politic împotriva lui Tiberiu, atrage asupra lui mînia acestuia. Astfel că Augustus, în anul 8 al erei noastre, semnează edictul de exilare a unui din cei mai mari poeți ai lumii.

Despărțirea poetului de soția sa, Fabia, și de prietenii lui a fost unul din momentele cele mai tragice ale istoriei antice, moment asemănător cu acela care a precedat moartea lui Socrate. Într-o corabie șubredă, Ovidius a străbătut pe furtunile lunii decembrie, marea Adriatică, apoi marea Egee și marea Neagră. În acest timp, sfîșiat de durere la gîndul că niciodată nu-și va mai vedea soția, casa, amicii și Roma, în care strălucise pe culmile gloriei, cu sufletul năpădit de sentimentul pustiului care-l înconjură, palpitînd la fiecare izbitură a talazurilor, ce se năpusteau asupra corăbiei scîrțîind din toate încheieturile, gata să se răstoarne, fulgerarea unui gînd l-a făcut să tresară, să simtă în el o a doua ființă, aceea care îl ținea ținut ore întregi, pe cînd își zugrăvea eroii în versuri ; a întins mîna tremurătoare spre o tăbliță de ceară și, la lumina unui felinar, care se legăna atîrnat de o grindă, a început să scrie ce simțea în acele clipe de deznădejde.

După luni de luptă cu talazurile și furtunile, într-o dimineață de primăvară, s-a ivit în fața ochilor plînși, țărnul pustiului al Tomisului. Și-a întors privirea în urmă și, la orizont, unde se cufundau în mare nouri trandafirii, i s-a părut că vede prăbușindu-se pentru totdeauna țara însoțită a visurilor lui și apoteoza gloriei poetice. Cu sufletul sfîșiat și cu pas șovăielnic, a atins țărnul. Privea în pămînt și i se părea că este un erou din Homer. O putere îl făcu să-și ridice privirea. Înșirați de-a lungul drumului, sclipind printre pletele de păr răvășite, îl priveau ochii geților. Un fior îi străbătu inima și fața îi păli de spaimă. Deși era primăvară, troienele albe mai acopereau țărnul înalt și vîntul șuiera trist cutreierînd pustiurile Scyției Minore.

După ani de viață printre geți, Ovidius a simțit că acești oameni ciudați, războinici, cu înfățișări aspre, aveau un suflet și, ca să-i înțeleagă mai bine, le-a învățat limba. Atunci, a aflat că aveau și acești oameni de la marginea lumii, o credință, o filozofie. Geții credeau în

nemurire și dacă luptau cu atîta vitejie, renunțînd atît de ușor la viață, o făceau din convingerea că sufletul, după moartea trupului, trece dincolo, în sînul lui Zamolxis. Ovidius s-a apropiat atît de mult de geți, încît a scris poezii în limba lor și le-a citit la serbări, în uimirea geților, care ascultau vrăjiți versul exprimînd simțirile lor, în ritmuri și imagini, pe care nu le mai auziseră niciodată. Acesta este primul act de contopire a sufletului dac cu cel latin. Ovidius este primul poet care a scris în limba strămoșilor noștri geto-daci. Știm aceasta din mărturisirile lui Ovidius, în „Tristele“ scrise la Tomis. De aceea, ei l-au considerat poetul lor național.

Din „Tristele“ și „Ponticele“ lui, flori amare, născute din surghiun, aflăm știri despre strămoșii noștri locuind în Dacia Pontică, Dobrogea noastră de astăzi. În ele zugrăvește portul, înfățișarea, credințele, moravurile lor.

Iată înfățișarea geților din „Iarna la Tomis“, în traducerea lui Ștefan Bezdechi, profesorul de latină, care a dat grai românesc celor cinci cărți ale „Tristelor“ :

„Geții își apără trupul cu piei de-animale cusute,
Iară din blănilor numai obrazul îl vezi.
Pletele-adesea le sună-mpietrite în țurțuri de ghiață
Și strălucesc a lor bărbi încîlcite de ger“.

De la Ovidius, aflăm aspectul Dobrogei în acele timpuri, el ne dă prima descriere a mării, în timpul iernii. Așa că, atunci cînd ne gîndim la poezii noștri care au cîntat marea, locul întîi i se cuvine lui Ovidius.

„Da, am văzut nesfîrșita mare cuprinsă de ghiață
Și-ncremenitul talaz acoperit de un sloi.
Nu numai că am văzut-o, dar mers-am pe apa-nghețată,
Însă de-a undelor culmi nu-mi fu piciorul udat.
Nici nu pot încovoiații delfini să mai zburde prin aer ;
Chiar dacă ei ar voi, ghiața-i oprește pe loc.
Chiar dacă crivățul șuieră cu aripi întinse pe ape,
Nu mai vedem nici un val pe-nlănțuitul abis.
Înșepenită de ger o să steie ca-n murmură luntrea,
Căci prin talazu-nghețat visla nu poate răzbi.
Pești încă-n stratul de ghiață înșepeniți eu văzut-am ;
Chiar și atunci nu puțini vii printre ei mai erau“.

(trad. Șt. Bezdechi)

Gingașul brad al iubirii era profund îndurerat, gîndindu-se la imensa depărtare ce-l despărțea de soția sa, Fabia, pe care o adora :

„De te-o mira scrisoarea că-i scrisă de-un străin,
Să știi că eu mă aflu bolnav și stins de chin,
Bolnav pe-un colț de lume străină, depărtată,
Nesigur că exilu-mi se va sfîrși vreodată...“

Nici dorul cel din urmă să n-am cui să mi-l spun
Și nimeni să nu plîngă în clipa cînd apun ?
Nici lacrima soției pe chipul meu crispat,
Ca sufletu-mi din lume să plece mîngîiat ?...“

(trad. Dimitrie Stoicescu)

La marea singurătate din Pontul Euxin, se adăoga și sentimentul nesiguranței vieții, deoarece năvălirile barbarilor amenințau cetatea în orice clipă :

Azi, ca bătrîn, eu încins-am sabia, luat-am în stînga
Scutul, și capul cărunt mi-adăpostesc sub un coif.
Căci, de îndat' ce străjerul din turnu-i dă semn de alarmă,
Cu-nfrigatele-mi mîini armele iute le-nșfac,
Iară dușmanul ce are săgeți înmuiate-n otravă
Crunt dă tîrcoale la zid pe gifiindu-i fugar ;
Cum pe o oaie răznită de stîină o-nhață hainul
Lup — și-o tîrăște cu el, peste cîmpii, prin păduri,
Astfel, barbarul, de află prin cîmpuri răznit pe vre unul
Ce n-a intrat în oraș la adăpost, l-a-nhățat.
Robul cu lanțul la gît e, sau nevoit să-l urmeze,
Sau e răpus de săgeți înveninate, pe loc.“

(trad. Șt. Bezdechi)

Ne imaginăm ce puțin atrăgătoare și ce dezolante erau aspectele vieții din Tomisul acelor vremi :

„Vrei, poate, să afli ce soi de oameni și ce obiceiuri
Au tomitanii, ai mei concetățeni de acum ?
Coasta aceasta, măcar că-ntre geți și barbari e-mpărțită,
Însă de geții rebeli pare că ține mai mult.
Vezi într-un număr mai mare pe geții ce umblă călare,
Vin și se duc tot foind prin a orașului străzi.
Nu e nici unul din ei să nu poarte în spate o tolbă,
Arc și săgeți, ce la vîrf unse-s cu fiere de șerpi.
Chip fioros, glasul crunt, icoana lui Marte întreagă ;
Barba și pletele lor n-au fost tăiate nicicînd.
Mîna deprinsă le e să-nfigă în dușmanul cuțitul.
Armă la oricare gest stînd lîngă șold în chimir“.
(Tristia V, 7)

(trad. Șt. Bezdechi)

„Tristele“ și „Ponticele“ sînt astăzi documente din cele mai prețioase, din care se inspiră aceia ce vor să studieze trecutul Dobrogei.

Ca un mărgăritar încrustat în marmura unui sanctuar, în opera lui Ovidius, scînteiază un vers, care constituie un tezaur neprețuit pentru istoria noastră națională. Vorbînd despre locuitorii Daciei Pontice și

ai Tomisului, poetul spune că, pe lângă Sciți și neamuri venite din sud, citez :

„...mai mulți la număr sînt geți“ — „maior Geticaeque frequentia gentis“, — afirmînd astfel preponderența elementului dac în Dobrogea și aducînd un argument suprem în favoarea stăpînirii noastre, din cele mai vechi timpuri, asupra acestui ținut. Dar, pentru ca Ovidius să poată scrie : „mai mulți la număr sînt geții“, — „maior Geticaeque frequentia gentis“, — a trebuit ca strămoșii noștri geți să lupte din răzputeri împotriva năvălirilor scite, — au făcut sacrificii supraomenești, de-a lungul veacurilor, pentru a-și păstra glia moștenită de la înaintași, — au dăruit pămîntului dobrogean sute de mii de vieți, schimbîndu-le în coline uriașe de oseminte, — încît fiecare fir de praful Dobrogei este o relicvă lăsată de zbciumului neamului getic, în avîntul luptelor necurmăte, pentru păstrarea ființei noastre, biruitoare, peste veacuri.

DES „MÉTAMORPHOSIES“ AUX „TRISTES“ ET AUX „PONTIQUES“

Résumé

Ovidius est né en Italie, dans la ville de Sulmona, en l'an 43 av. notre ère. Son père, descendant d'un longue lignée de chevaliers romains, désirait donner à ses fils une instruction supérieure. Ovidius fit des études de droit, de littérature et de philosophie, à Athènes et à Alexandrie.

Il possédait à Rome, près du Capitole, une belle villa, entourée d'un parc à fleurs exotiques, à allées ombreuses de pins, à statues et à colonnettes. C'est là qu'il écrivit ses oeuvres. Se sentant attiré vers la littérature, il renonça à la carrière magistrat et se mit à écrire. Ses poèmes d'amour jouissaient d'un grand succès.

Ovidius a vécu au temps d'Auguste, époque où les lettres et les arts étaient encouragés par cet empereur, aussi bien que par le fameux Mécène, le protecteur des poètes. C'était aussi l'époque d'Horace, de Virgile, Properce et Tibulle.

Dans son volume „Amores“, nous trouvons un poète élégiaque, qui exprime ses regrets pour les amours perdus. „Heroides“ idéalisent les lettres des amoureuses abandonnées. Dans „Ars Amandi“ Ovidius se révèle comme un fin psychologue ; il introduit la jeunesse dans les secrets de l'amour, il explique aux femmes que ce n'est pas la parure exagérée qui constitue la vraie attraction, mais les qualités de l'esprit, la modestie, l'intérêt pour les arts et la littérature.

L'oeuvre la plus volumineuse d'Ovidius, comprenant 250 poèmes, et qui révèle la force créatrice de sa phantasie poétique, est représentée par les „Métamorphoses“. Aspirant vers de belles et grandes visions d'humanisme, le poète, inspiré par les légendes grecques, crée des poèmes supérieurs aux contes naïfs. Par la beauté des images vives, par le souffle vital, par la forme et la couleur dont il a embelli ses thèmes, il élève ces poèmes à un haut degré artistique. Bien plus, les personnages des „Métamorphoses“ ne conservent plus leur caractère grecque que original, mais incarnent la manière de vivre et de penser des Romains. La finesse du sentiment, la richesse de l'imagination, la souplesse de l'esprit l'ample souffle d'humanitarisme qui les anime, situent Ovidius parmi les grands poètes Horace, Virgile, Properce et Tibulle.

La métamorphose „Dafné“ est une apothéose de la pureté virginale, tout en exprimant, en même temps, les aspirations de la femme vers la liberté,

Ovidius se révèle donc comme un précurseur de la conception moderne des droits de la femme.

L'âme délicate du poète, ses aspirations vers un amour pur, la distinction qu'il fait entre l'amour fondé sur des sensations passagères et le grand amour, qui est un sentiment noble, se font voir dans la métamorphose „Pygmalion“.

Dans ses „Fastes“ Ovidius peint les croyances, les superstitions, les mythes et les bravoures des héros de l'histoire romaine, tout en glorifiant la figure de César.

Ayant participé à un complot contre Tibère, Ovidius s'attire la colère de celui-ci. Forcé par Tibère, son beau-fils, César signe, en l'an 8 de notre ère, l'édit qui exile l'un des plus grands poètes du monde.

Ses „Tristes“ et ses „Pontiques“ — fleurs amères, nées de l'exile, nous donnent des détails sur nos ancêtres qui habitaient la Dacie Pontique, c'est-à-dire la Dobroudja de nos jours.

Dans ces poèmes, le poète dépeint leur costume, leur aspect, leur religion, leurs coutumes.

En parlant des habitants de la Dacie Pontique et de Tomi, le poète dit que, outre les Scythes et les autres peuples, venus du sud, „...les plus nombreux sont les Gètes“ : Major geticaeque frequentia gentis“. Il affirme donc par là la prépondérance des Daces en Dobroudja, ce qui constitue un argument suprême en faveur de notre domination sur ce territoire, dès les plus anciens temps.

VON DEN „METAMORPHOSAE“ ZU DEN „TRISTIA“ UND „EPISTULAE EX PONTO“

Zusammenfassung

Ovid wurde i. J. 43 v. u. Z. in dem Städtchen Sulmona in Italien geboren. Sein Vater war der Nachkomme einer langen Reihe römischer Kavaliere und wollte seinen Sohn eine erlesene Kultur genießen lassen. Ovid studierte in Athen und Alexandria Rechtswissenschaft, Literatur und Philosophie.

In Rom besaß er in der Nähe des Kapitols eine schöne Villa, inmitten einer Anlage mit exotischen Pflanzen, schattigen Kiefernalleen, Standbildern und Säulen. Dort dichtete er sein Werk. Er fühlte sich zur Literatur hingezogen und verzichtete auf die Laufbahn als Magistrat, begann zu schreiben und erntete großen Beifall, hauptsächlich mit seinen Liebesgedichten.

Er lebte zur Zeit des Octavian Augustus, Zeit in der Literatur und Kunst von diesem Kaiser sowie von dem berühmten Mäcenat, dem Schutzherrn der Dichter gefördert wurden, Zeit in der Horaz, Virgil, Propertius und Tibull ihre Werke hervorbrachten.

In den „Amores“ eröffnet sich uns ein elegischer Dichter, der sein Leid aber die verlorenen Lieben klagt. In den „Heroides“ sind die Liebesbriefe der verlassenen Jungfrauen verdichtet. In „Ars amandi“ erkennt man einen feinen Psychologen, der die Jugendlichen in die Kunst der Liebe einführt und den Frauen erklärt, daß die wahre Anziehungskraft nicht im übertriebenen Putz liegt, sondern eher in den geistigen Eigenschaften, in der Bescheidenheit, in den Interessen an Kunst und Literatur.

Ovids umfangreichstes Meisterwerk, das 250 Gedichte enthält, und aus dem die schöpferische Kraft seiner poetischen Phantasie zu entnehmen ist, sind die „Metamorphosen“. Bestrebt, nach schönen und edlen humanistischen Zielen, schöpft der Dichter seinen Stoff aus den griechischen Sagen und schafft daraus den naiven Märchen höherstehende Poeme, die er durch die Schönheit der leuchtenden Bilder, durch den Hauch des Lebens, durch die Form und die Farbe, die er den Handlungen verlieh, in den Rang des kultivierten Gedichtes erhebt.

Und sogar noch mehr, die Gestalten seiner „Metamorphosen“ behalten ihren ursprünglich griechischen Charakter nicht mehr bei, sondern veranschaulichen römische Lebensart und römisches Denken. Die große Empfindsamkeit, die reiche Einbildungskraft, die Feinheit des Geistes und der weite humanistische Sinn, die diese Poeme beleben, reihen Ovid neben die großen Dichter Horaz, Virgil, Propertius und Tibull.

Die Metamorphose, „Daphne“, ist ein Hohelied der jungfräulichen Unschuld und drückt zugleich das Streben der Frau nach Freiheit aus — Ovid erscheint folglich als Vorläufer der modernen Auffassung über die Rechte der Frau.

Die zarte Seele des Poeten, sein Bedürfnis nach reiner Liebe, den Unterschied, den er machte zwischen Liebe, die auf flüchtigem Gefühl und der großen Liebe, die auf edlem Empfinden beruht, erhellt aus der Metamorphose „Pygmalion“.

In den „Fasti“ hat Ovid Glauben, Aberglauben, Mythen und Heldentaten der Namen der römischen Geschichte geschildert und dabei verschiedene Male die Gestalt Caesars vergottet.

Da Ovid sich an einer politischen Verschwörung gegen Tiberius beteiligt hatte, zieht er dessen Unwillen auf sich. Im Jahre 7 wird Caesar von seinem Stiefsohn Tiberius gezwungen, die Landesverweisung eines der größten Dichter der Welt zu unterschreiben.

Aus seinen „Tristia“ und „Epistulae ex Ponto“, diesen bitteren Blüten aus der Verbannung, erhalten wir Kunde über unsere Vorfahren, die in Dacia Pontica, der heutigen Dobrudscha, lebten. Er beschreibt ihre Tracht, ihre Gestalt, ihren Glauben und ihre Sitten.

Über die Bewohner von Dacia, Pontica und von Tomis sagt der Poet, daß außer den Skythen und anderen aus dem Süden gekommenen Völkern“... die Geten mehr an der Zahl sind“ : „Major geticaeque frequentia gentis“ — und bestätigt derart das Vorherrschen des dakischen Elements in der Dobrudscha, wodurch er einen ausschlaggebenden Beweis erbringt, zugunsten unserer Herrschaft über diese Gebiete schon in den ältesten Zeiten.